

พระพุทธรเจ้าหลวงทรงวิจารณ์หนังสือพิมพ์

ทรงวิจารณ์หนังสือพิมพ์

พระราชนิพนธ์: พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระพุทธรเจ้าหลวงทรงวิจารณ์หนังสือพิมพ์

พระราชหัตถเลขาณนี้ได้ทรงมีถึงเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เมื่อยังเป็นที่ยังพระยาไพศาลศิลปศาสตร์ ตำแหน่งเจ้ากรมตรวจการศึกษาในกระทรวงธรรมการเมื่อ พ.ศ. 2453 ก่อนเสด็จสวรรคตไม่นาน โดยมีเนื้อความเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ในขณะนั้น โดยหนังสือพิมพ์แนวหน้าฉบับพิเศษวันพฤหัสบดีที่ 22 มีนาคม 252 ได้อัญเชิญนำมาลงไว้ พร้อมสำเนาหนังสือกราบบังคมทูลของพระยาไพศาลศิลปศาสตร์ โดยใช้หัวเรื่องว่า "พระพุทธรเจ้าหลวงทรงวิจารณ์หนังสือพิมพ์" ดังปรากฏข้างต้น

ฉบับที่ 1

สวนดุสิต

วันที่ 4 กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก 129 (พ.ศ. 2453)

พระยาไพศาล

หนังสือที่พิมพ์นำมาให้ดู 2 เล่ม ได้อ่านทันทีแต่เล่มเดียว วิทยากรย์อ่านคางมาที่ละน้อยๆ เพิ่งสำเร็จลง ได้เห็นแล้วว่าจัดการเดินเข้าถูกรอย ไม่เป็นปลูกต้นมะฮอกกานีในกระถาง เหตุที่กล่าวเช่นนั้น ได้แก่วางจะสอนความรู้ที่ดี ไม่มีความรู้ชั้นต่ำแพร่หลายทั่วไปเหมือนภูมิพื้นแผ่นดิน แล้วจึงค่อยเลือกคัดขึ้นมา เมื่อควรจะได้ถึงยอดได้เพียงใดก็จะได้โดยแม่นยำ ไม่เหมือนสอนตอนยอดไม่มีภาคพื้นซึ่งจะลงไปได้เท่าใด ความรู้ไม่แพร่หลาย ติดอยู่ในแผ่นดินตายสูญไปกับชีวิตมนุษย์ อากาศสั่งสอนเช่นนั้นซึ่งกล่าวว่า ปลูกต้นมะฮอกกานีในกระถาง

อนึ่ง อยากจะบอกให้รู้ความรำคาญใจอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งน่าจะมิได้เข้าใจว่าจะทำให้ใช้ศัพท์ไทยไม่ใช้ศัพท์ฝรั่ง เช่นได้ตัดเตือนไปยังกระทรวงด้วยคำว่า เหม จะเข้าใจไปว่ารังเกียจคำต่างประเทศ อยากจะให้ใช้คำไทยเท่านั้น ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น ถ้าคำที่จะใช้สำหรับคนสามัญเข้าใจทั่วไป เช่นประกาศกำหนดเวลาเรียน คนที่จะไม่รู้จักคำว่าเหมานั้นมาก จึงแนะนำไปให้หาคำอื่นใช้ให้คนทั้งปวงเข้าใจง่าย แต่บางทีคำที่คิดขึ้นใหม่จากภาษาสันสกฤตภาษามคธ ซึ่งเป็นคำแปลกๆ ไม่ใครเคยได้ยิน จำยากกว่าภาษาอังกฤษ เช่นนี้ ไม่เป็นประโยชน์อันใด ถ้าพูดกันเองในชั้นผู้รู้ภาษาต่างประเทศไม่มีความรังเกียจ ข้อซึ่ง ไม่ชอบเท่านั้น คือ สำแดงความโง่ของกรมศึกษา เช่นในหนังสือวิทยากรย์ เล่ม 10 ตอน 8 วันที่ 15 เมษายน หน้า 313 มีคำเรียกชาติแขกว่า แตมิลู แล้วมีหมึกแดงฆ่าตีนอุ เหลือแต่ แตมิลู นี่เป็นความเขลา ซึ่งปรากฏในตำราเรียน ถ้าชาวของกรมศึกษา เพราะแขกชาตินี้ เรารู้จักมาแต่ไหนแต่ไร จนเป็นคำด่า นับว่าเป็นผรุสวาทมิในภาษามคธแล้วที่แปลเป็นภาษาไทยเป็นอันมากกว่า ทมิฬ ให้ดูพงศาวดารลังกา เสียงเอกอย่างฝรั่งไป เพราะหลงฝรั่งเช่นนี้เป็นที่เตือนร้อนรำคาญ

ถ้าหากว่าจะอยากอวดดีจะว่าอังกฤษเขาเรียกแตมิลู ซึ่งไทยเราเคยใช้ว่าทมิฬ เช่นนั้นก็ยิ่งจะค่อยเป็นภูมิรู้สึกน้อยหนึ่ง นี่เป็นตัวอย่างที่ยกขึ้นให้เห็นแต่เรื่องเดียว ยังมีอื่น ๆ อีกมาก เช่น เวียงจันทร์ เรียก เวียงเทียน ตามภาษาญวน ปากน้ำเซ เรียก บักเส เมืองเมะตะมะ เรียก มาตาบาน เมืองทวาย เรียก ติวอย เมืองตนาตรี เรียก เตนเนสเซอร์ม ยังเมืองพม่า เมืองจัน บรรดาที่มีชื่ออยู่ในพงศาวดารแลในหนังสือไทย กลับเรียกตามเสียงฝรั่งไปหมด เช่น เมืองอ้ายมูย เรียกเอมมอย เมืองเชียงไฮ้ เรียกแซงไค เป็นต้น หนักกว่าหนักนี้เรื่องทมิฬไม่ไหว ถ้าพยายามจะพูดฝรั่งเดี๋ยวนี้ว่าไอเดนตีไฟ ชื่อเมืองที่เคยมีในภาษาไทย ให้ใช้ภาษาไทย อย่าให้จดหมายแลพงศาวดารแตกสูญเสียได้จะดี ถ้าขึ้นเอาอย่างฝรั่งตะพัดตะเปิดไปจะหลง ไม่รู้หัวนอนปลายตีน เมืองเก่าๆ ที่เรียกชื่อไว้ในหนังสือ จะกลายเป็นเรื่องพระอภัยไปหมด พาให้นักเรียนโง่ไปแน่แล้ว การเช่นนี้มีจนกระทั่งในกรุงเทพฯ เช่น หัวลำโพง ฝรั่งเรียกไม่ชัด ไทยเราพลอยเรียกตามว่าหัวลำโพง นี่เป็นเรื่องที่ควรจะพาดเคราะห์จริงๆ

ในวิทยากรยังมีเรื่องเช่นนี้มากหลายแห่ง แต่ไม่ได้จดจำไว้สำหรับจะยกขึ้นกล่าวในเวลา
(พระบรมนามาภิไธย) **สยามินทร์**

ฉบับที่ 2

สวนดุสิต

วันที่ 19 กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก 129

ถึง พระยาไพศาล

นี้แหละที่จะอดกลั้นแล้ว รู้สึกคันอยู่ในเนื้อที่หนาๆ เช่น ชนเท้า เกาไม่ถึงก็ปานกัน คือหนังสือกรุงเทพฯ เดลิเมล์ ออกเมื่อวานนี้ วันที่ 18 แต่ในหนังสือนั่นเอง ลงวันที่ 19 เล่าว่า มีคนไปจากเมืองไทยอยู่อเมริกา ชื่อจิ้นเอง จิ้นแจ่ง เป็นฝาแฝด ดั่งนี้เขาเล่าสำหรับให้เป็นประโยชน์แก่คนไทย ซึ่งไม่มีใครรู้ ใหญ่ไว้ ด้วยชาติอื่น ภาษาอื่นเขารู้กันหมดเป็นเรื่องโด่งดัง แต่เราเจ้าของเองไม่รู้ เขามีสติปัญญาได้เรียนหนังสือฝรั่ง รู้ภาษาฝรั่ง แปลได้ ไต่กระทำให้สงเคราะห์ญาติชาติภูมิเช่นนี้

เป็นน่าพิศวงด้วยนักเรียนชั้นแผ่นดินพระจุลจอมเกล้านี้ ความรู้หูตาแลความคิดช่างคับแคบราวกับรูเข็ม ไม่รู้ไม่เห็นการอะไรเกิน 3 ปีขึ้นไป พูดไทยก็ไม่ชัดเป็นอันมาก เพราะถ้าจะพูดออกมาให้ชัดสำเนียงฝรั่งจะแปร่ง แลการที่จะคะเนเดาอะไรต่างๆ นั้นก็เกี่ยวกับด้วยภูมิปัญญา

แต่เรื่องนี้พอนักเรียนชั้นใหม่ผิแดดแล้ว เด็กอมมือมันก็รู้เรื่องแฝดคู่นี้ เพราะหนังสือเรื่องเมืองไทยจะไม่มีคนแฝดนี้ไม่ได้ คนไทยเราก็ไปพบที่อเมริกา เขาชื่ออินคนหนึ่ง จันคนหนึ่ง แต่เพราะเรียกภาษาฝรั่ง อิน จัน ไม่ชัด จึงเป็น เอง แจ่ง เมื่อเป็นเองแจ่งไปแล้ว หนาทาสมเป็นแจก ก็ติดหางหนูให้เสียด้วย

นี้แหละจะเป็นนักเรียนของพระยาไพศาลถาไมใช่ ไม่มีใครจำโนทัยใจหนา แต่มันค้นไม่รู้จักเอาทงไหน ก็กล่าวโทษพระยาไพศาลไปตามที่เคย เคยกล่าวมาแล้วเรื่องเรียกชื่อตามสำเนียงฝรั่ง

(พระบรมนามาภิไธย) **สยามินทร์**

ฉบับที่ 3

(สำเนา)

วันที่ เดือน ร.ศ. 129

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

พระราชหัตถเลขา ลงวันที่ 19 เดือนนี้ พระราชทานพระบรมราชกระแส เรื่องหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ อวดอ้างทำเป็นที่หนึ่งว่า สงเคราะห์ญาติชาติภูมิ แต่กลับเป็นส้วแดงความเขลาความคับแคบของตัวเองนั้น ข้าพระพุทธเจ้าได้รับทราบเกล้าฯ ทุกประการแล้ว พระมหากรุณาเป็นล้นเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้าได้สืบทราบความตลอดว่า เอดิเตอร์ของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ เป็นนักเรียนโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบรุ่นก่อนข้าพระพุทธเจ้า ได้สอบไล่ประโยค 2 ได้แต่รัตนโกสินทรศก 108 แลได้ออกรับราชการมาแล้วหลายกระทรวง ได้เคยอยู่กรมราชเลขาธุการ แล้วในที่สุดไปอยู่กรมเจ้าท่า เที่ยวเรื่อรถจักรอยู่เช่นนี้ จนกระทั่งตกมาเป็นเอดิเตอร์หนังสือพิมพ์สยามออบเซอร์เวอร์ แล้วมาเป็นเอดิเตอร์หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ รู้ภาษาอังกฤษบ้างเล็กน้อยไม่เคยเรียนในโรงเรียน แต่มีคนครึ่งชาติเป็นกำลังช่วยในการแปลอยู่คนหนึ่ง เมื่อพบกับข้าพระพุทธเจ้าก็ได้สารภาพว่า เป็นผู้กะให้แปลและเป็นผู้ตรวจแกเอง แต่พลอยตื่นไปตามผู้ช่วย จะขอลงแก้ไขไม่ให้เป็นการลวงเด็กที่เกิดขึ้นหลังๆ ให้หลงผิดต่อไป

คนเช่นนี้ข้าพระพุทธเจ้าคิดด้วยเกล้าฯ ว่า คงจะมีได้อีกหลายคน แต่เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ที่ได้เล่าเรียนทั้งหมดแล้ว หัวงด้วยเกล้าฯ ว่าจะเป็นที่ส่วนน้อยชนิดเดียว ถ้ามีมากก็ยิ่งเพิ่มความลำบากในการฝึกสอนเด็กชั้นเล็กฯ ต่อไปไม่ใช่น้อย เพราะนักเรียนจำจะต้องเป็นผู้ได้อ่านได้ฟังเป็นลำดับไป ถ้าไปอ่านหรือฟังที่ผิด ก็พลอยหลงผิดแลเขลาไปตามกันด้วย

ความข้อนี้น้ำพระพุทธรเจ้าได้มีวิตกอยู่มาก ยิ่งขยายการเล่าเรียนให้แพร่หลาย จำนวนครูจะต้องทวีขึ้นโดยรวดเร็ว
 ครูที่ความรู้มั่นคงจะมีมากต่อมาก การจัดจำต้องแลให้กว้างแลไกล
 ข้าพระพุทธเจ้าได้พยายามเต็มสติกำลังภายในหน้าที่แลความสามารถที่จะทำได้ แมกระนั้น
 พระราชาอาญาก็คงไม่พ้นเกล้าฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

(ลงนาม) ข้าพระพุทธเจ้า พระยาไพศาลศิลปศาสตร์

ขอเดชะ

ฉบับที่ 4

สวนดุสิต

วันที่ 21 กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก 129

พระยาไพศาล

ได้รับจดหมายตอบเรื่องเอ็ดเตอร์หนังสือเดลิเมล์ ได้ทราบแล้วซึ่งอุตสาห์ไปสืบสวนให้รู้เรื่องนั้นเป็นที่พอใจ
 ความจริงไม่ได้คิดจะผูกพันเอาเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบแต่มันคันกระดืบๆ พอที่จะพูดกับเจ้าเสียให้ทุเลาคันก็พูด
 ขออย่าถือเอาต้องรับผิดชอบทั่วไป ซึ่งเป็นการหลือบากกว่าแรงอยู่เอง
 ขอไว้แต่เพียงว่าถ้าคันขึ้นมาให้ได้แก้คันพอเป็นที่สำหรับปรึกษาปรารภ สำหรับที่จะได้ป้องกันการข้างหน้าเท่านั้น

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

ฉบับที่ 5

สวนดุสิต

วันที่ 6 สิงหาคม รัตนโกสินทรศก 129

พระยาไพศาล

การโต้เถียงกันด้วยเรื่องกรมศึกษาเรียกค่าเล่าเรียนในหนังสือพิมพ์ ลงมาไม่หยุดนานแล้ว
 วันนี้มีผู้ใดลงหนังสือพิมพ์ไทยเซ็นชื่อปรวาทิ คอยเข้ารูปล

จริงอยู่ถ้อยคำของคนทีลงพิมพ์นี้ เป็นผู้ที่มีความรู้เกิดขึ้นทางหูได้ยินแล้ว แล้ว เตามสมเป็นพื้น
 ไม่ใช่มีความรู้กว้างขวางอันใดส่วนความคิดนั้นเล่า ก็คิดไปตามการซึ่งมาปรากฏเฉพาะนั้นนตา
 ได้เคยเห็นดีเพียงไหนก็คิดว่าดีที่สุดเพียงนั้น คนที่แต่งหนังสือส่งไปลงพิมพ์เป็นคนเช่นนี้โดยมาก
 จึงไม่น่าจะควรถือเอาเป็นข้อค้ำนึ่ง แต่ก่อนมาพระบรมราโชบายอันใดที่จะทำไป

ไม่ใคร่จะได้แสดงให้ราษฎรทราบเพราะเหตุว่า

ถึงทราบก็ปราศจากความคิดถกกลับคิดเห็นการให้ผิดไปโดยมิได้แถลง เพราะความไม่เข้าใจเป็นที่ตั้ง

จึงเป็นธรรมเนียมใช้นิ่งเสีย ไม่บอกว่าการไร จัดไปทำไปทีเดียว ผิดกับประเทศอื่นๆ

การซึ่งได้ให้บอกเล่า เช่นหมอตระจว่า ข้าวขาวเป็นเหตุให้เกิดโรคบวม รัฐบาลอังกฤษถามมาว่า

เราจะมีความคิดอย่างไรบ้าง

ตัวข้าเองเป็นผู้ได้โกรธหมดไฮเอ็ดตั้งแต่เมื่อกลับมาจากประชุมเมืองมนิลว่าไปเอออวยกับเขา

เมื่อยังมีได้ทดลองให้เห็นจริงแนอนเลย เห็นว่าเป็นเหตุที่จะให้สะดุ้งสะเทือนในการค้าขาย

จึงให้กระทรวงเกษตราธิการให้โรงสีทั้งปวงทราบถามความเห็นว่าเขาเห็นอย่างไร

แลคิดอ่านให้จัดการทดลองในกระทรวงเกษตราธิการ เซอร์คูลาร์อันนี้เองมีคนเข้าใจว่า

รัฐบาลห้ามไม่ให้สีข้าวขาวเสียแล้ว การพูดให้คนทราบยากที่จะทำให้เข้าใจ

แมแต่ในพวกพ่อค้าซึ่งคล่องแคล่วกว่าคนธรรมดาเป็นอันมาก ยังมีผู้เข้าใจผิดเช่นนี้ได้ เพราะฉะนั้น

แต่ก่อนมาจึงไม่ใคร่จะบอกให้รู้เสียทีเดียว

แต่บัดนี้มีความคิดเห็นอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในใจ ว่าในเมืองเรานี้มีคนจำพวกหนึ่ง

ซึ่งไม่ได้มีความรู้เล่าเรียนมาแต่เล็กแต่น้อย แต่ทำท่าคึกคักเหมือนรู้อะไรต่ออะไรพอพูดโวไปกับเขาได้

พวกนี้ได้ความรู้มาจากไหนจากคำที่โจษกัน ฟังคนนั้นพูดนิตคนนั้นพูดน้อย

แต่น่าจะได้จากหนังสือพิมพ์เสียเป็นพื้น

จึงมีความสงสัยว่าหนังสือพิมพ์นี้ไม่มีประโยชน์ที่จะถึงนำบัลลิกโอปีเนียนให้เด่นตามก็จริงอยู่

แต่พวกที่หาความรู้รอบ ๆ นากลับจะเรียนจากหนังสือพิมพ์มากกระมัง บางคราวจึงเกิดรำคาญ
เมื่อสำแดงความโง่ออกมา มีท่าทางที่จะชักพาให้คนอื่นคิดตาม แล้วไม่มีผู้ใดแก้ ก็ดูเหมือนความคิดนั้นถูก
ก็ยิ่งจะชักพาคนพวกนั้นมเงนหนักลงไปจึงเห็นว่า ถ้าหากว่าหนังสือพิมพ์ลงเจโลนิก
นำที่เจ้าพนักงานในกระทรวงนั้นจะแก้ไขบอกความจริงเสีย อย่าปล่อยให้ความเข้าใจผิดคิดอยู่ในหนังสือเปล่า ๆ
เป็นอันได้ทำการสั่งสอน พวกเรียนด้วยหูด้วยตา ให้คิดอะไรไกลข้างถูกขึ้นในเวลานี้คนพวกนั้นยังมีอยู่มาก
ซึ่งคงจะหมดไป จริจอยู่ แลคนพวกนั้นมักจะเป็นคนที่ฝรั่งเรียกเอปิวพล หูตาวองไว จึงได้ก่อรอกอกางอยู่ได้
ถ้าสะกดให้รู้จักทางถูกเสียสักเล็กน้อย บางทีจะเป็นผลดีได้บางกระมัง

เช่นการเล่าเรียนที่หลงไปว่า เป็นหน้าที่ของรัฐบาลจะหาคนใช้ไม่ใช่หน้าที่ของคนทั้งปวง
ซึ่งจะต้องฝึกหัดตัวของตัวในวิชาความรู้เพราะเป็นที่ตั้งแห่งความประพฤติดีมีความสุขแบบโภคทรัพย์
ตามทางที่พูด ๆ กันอยู่ในเวลานี้ ว่าโดยย่อ ก็เรียนเป็นเสมียนซึ่งหวังใจว่าจะคืบขึ้นไปเป็นเสนาบดีด้วยกันทั้งหมด
ไม่รู้จักหน้าที่ของตัวที่จะปลูกฝังตัวเองให้เป็นพลเมืองคนหนึ่ง
ซึ่งมีความรู้แลทางหากินเสมอเหมือนพลเมืองประเทศอื่น

แลทำให้ความคิดแคบสั้น และดูเฉพาะหมู่เฉพาะเหล่า เพราะตั้งต้นจะสั่งสอนไว้
สำหรับให้ทำราชการเหมือนอย่างกับคิดหัดละครโรงหนึ่ง ให้ได้คนพอเล่นละครก็แล้วกันให้ได้
การเล่าเรียนของรัฐบาลจัดเหมือนหนึ่งว่า ถ้าเดินไปพอได้ คนพอทำราชการไม่ขัดสนแล้ว ก็เป็นอันยุติ
หมดความรู้ของผู้ที่เรียนด้วยตาด้วยหูรอน ๆ กันอยู่เพียงเท่านั้น
ความคิดที่จะคิดว่าทำไฉนจะให้คนทั้งพระราชอาณาเขตได้มีโอกาสเล่าเรียนให้ทั่วถึงเช่นนี้
ไม่เคยมีปรากฏแก่ญาณของพวกเหล่านั้นเลย

จึงเห็นว่ากรมศึกษาเองน่าจะดำเนินความคิดอันนี้ เพาะปลูกความคิดของคนให้รู้จักหน้าที่ของตัว
แลรู้จักความคิดกว้างขวาง ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งชาติทั้งประเทศ แต่ถ้าเป็นตำราที่ไม่อ่าน
พวกนักเรียนหนุ่มนักเรียนตาเหล่านี้ เขามักจะหาความรู้ด้วยโอบเอา เพราะมีทีฐิวาไม่เป็นศิษย์ใคร
ตรัสรู้เองเสียแล้วตั้งนี้เป็นที่ตั้ง จึงต้องเหมือนโยนข้าวบันให้ไปโอบเออย่างกาจะดีถารายอย่างไรบอกไม่ได้แน่
นึกในใจขึ้นมาเช่นนี้ก็พูดไปแก่เจ้าดูที เพราะเหตุที่มันเป็นความคิดนอกทางอยู่ จึงไม่ส่งไปยังกระทรวง
พูดถึงเจ้าเพื่อจะไม่ให้เป็นทางราชการ

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

ฉบับที่ 6

(สำเนา)

วันที่ 7 สิงหาคม ร.ศ. 129

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระราชทานพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ 6 เดือนนี้

พระราชทานพระราชปรรณการโต้เถียงกันด้วยเรื่องกรมศึกษาเรียกค่าเล่าเรียนในหนังสือพิมพ์

ซึ่งได้มีมาไม่หยุดหย่อนนั้นแล้ว พระมหากรุณาเป็นล้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

ความเป็นไปในเรื่องหนังสือพิมพ์

แลคนที่ได้ความรู้ความคิดจากการฟังเกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์อยู่เป็นพื้นในทุกวันนี้

ต้องด้วยพระราชกระแสทุกประการ เรื่องโต้เถียงกันต่างๆ นี้ ไม่ใช่อื่นไกล เกิดแต่ความไม่เข้าใจตลอดอย่างเดียว
ในชั้นเดิมถ้าได้มีประกาศรับพระบรมราชโองการอธิบายความประสงค์ในการเรียกค่าเล่าเรียนนี้ให้ชัดเจน

และประกาศให้แพร่หลายแล้ว เชื่อด้วยเกล้าฯ ว่าน่าจะไม่ต้องมีปากเสียงกันเหมือนเช่นนี้

แต่ประกาศที่ได้ออกความเห็นได้เห็นแต่ข่าวในหนังสือพิมพ์

ซึ่งผู้เขียนข่าวก็ไม่สามารถทราบเหตุผลตลอดเหมือนกันกับบางที่จะได้ทราบจากบุตรหลานที่เป็นนักเรียนอยู่บ้าง

ก็ออกความเห็นเขาไปต่าง ๆ สังกัดดูในหนังสือพิมพ์แผนกภาษาต่างประเทศ ก็ไม่เห็นมีข้อคัดค้านอย่างใด
มีตกอยู่แต่ในส่วนภาษาไทยเท่านั้น

ความจงรักภักดีของราษฎรทั้งหลายต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและความเชื่อถือไว้ในพระบรมราชาบาย

ยากที่จะหาราชฏกรของประเทศอื่นเปรียบได้เพียงใด ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานยืนยันได้ผู้หนึ่ง เพราะฉะนั้นในเรื่องเช่นนี้ ในชั้นต้นถึงแม้ว่าเป็นการยากที่จะให้คนทั้งหลายเข้าใจเหตุผลได้ทั่วกันก็ดี เพียงแต่เป็นประกาศดำเนินกระแสนพระบรมราชโองการเท่านั้นก็พอเสียแล้ว

ความเห็นในหนังสือพิมพ์เหล่านี้ ได้ให้ข้าพระพุทธเจ้าแลเจ้าหน้าที่ทั้งหลายกระวนกระวายอยู่เสมอ หากติดด้วยปอลิซีของราชการ จึงมิได้มีการแก้ไขตลอดมา ถึงกระนั้นข้าพระพุทธเจ้าก็ได้พยายามทางอุบายได้พบพูดแลเขียนชี้แจงถึงเอดิเตอร์เป็นไปรวดเร็วอยู่เนืองๆ แต่คิดด้วยเกล้าๆ

ว่าสูพูดแลจัดเป็นทางราชการโดยตรงไม่ได้ เพราะการทั้งนี้อาจให้ผลเป็นเสื่อมเสียแก่ผู้อ่านผู้ฟังตั้งพระราชปรารถนาได้เป็นอันมาก เพราะฉะนั้นเห็นด้วยเกล้าๆ ว่า ถ้าได้มีประกาศกระทรวงธรรมการ หรือกรมศึกษาธิการอธิบายความให้ชัดเจนในหนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับแล้วกำกับเอดิเตอร์ให้แข็งแรง การก็จะสำเร็จเรียบร้อยได้

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

(ลงนาม) ข้าพระพุทธเจ้า พระยาไพศาลศิลปศาสตร์

ขอเดชะ

ฉบับที่ 7

สวนดุสิต

วันที่ 7 สิงหาคม รัตนโกสินทรศก 129

พระยาไพศาล

ได้รับหนังสือตอบของเจ้าแล้ว

ความคิดเป็นหลักฐานถูกต้องดีนัก

ได้จดหมายส่งไปยังพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ฉบับหนึ่ง

ให้คิดร่างประกาศให้เจ้าช่วยกันเรียบเรียงให้ตีข้อความในประเทศญี่ปุ่นต้นสมุดเรื่องเอตุเคชันเมืองญี่ปุ่นลงเนื้อความกันกับเมืองเร

เรื่องราวนั้นก็เหมือนกัน แต่ต่างด้วยกาลเทศะ ฝ่ายประเทศเขาแบ่งคนเป็นสี่ตระกูล สื่อ หลง คงเสียง ผู้ที่ถือว่าต้องเรียนแต่สื่อพวกเดียว แต่สื่อต้องเรียนก็ว่าเพราะประโยชน์ของรัฐบาล

เพียงให้รัฐบาลใช้เงินเขาจึงประกาศว่าไม่เฉพาะแต่สื่อ

ให้เรียนทั่วกันหมดแลเป็นหน้าที่ของคนทั่วไปจะต้องหาวิชาใส่ตัว

ฝ่ายเมืองเราถึงไม่ได้จำกัดพวกใด

แต่ผู้เรียนรู้สึกเสียว่าสำหรับประโยชน์ราชการ

ถ้าประโยชน์ตนอันจะได้ทำราชการความก็เป็นอันรูปเดียวกันนั่นเอง

แต่ฝ่ายเขาดูเหมือนจะมีผู้เข้าใจการแข่งขันในระหว่างพลเมืองเขาต่อพลเมืองชาติอื่น แต่ข้างเรานั้นไม่มีเสียเลย

ถ้าขึ้นชื่อว่าฝรั่งแล้วก็ยอมแพ้อายราบ

ถ้าเจกก็ดูถูกหนักไปแลเกินไปเสียทั้ง

2

อย่าง

จนจะตกเป็นเยอหยิ่งไม่เอาการ

นี้เป็นข้อที่เดือดเนื้อร้อนใจอยู่มาก

ถ้าหากว่าเรียงคำประกาศสะกิดให้เป็นทางความคิด อย่าให้แหลมเฉียบขาดถึงยุถ้ายั่วมากนัก แต่พอให้รู้เค้า ๆ ได้นำจะชักนำใจคนให้ดีขึ้น

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

Article Sources and Contributors

พระพุทธเจ้าหลวงทรงวิจารณ์หนังสือพิมพ์ *Source:* <http://th.wikisource.org/w/index.php?oldid=28089> *Contributors:* Heuristics, Teetaweepo, Tmd, Toutou

สัญญาอนุญาต (license)

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>